

Берастоўская М.В.

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, Мінск

Берастоўскі А.В.

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і

радыёэлектронікі, Мінск

**РАСПАЎСЮДЖАНЫЯ ПАМЫЛКІ Ў ПЕРАКЛАДАХ І СПОСАБЫ
ІХ ПРАДУХІЛЕННЯ ПРЫ НАВУЧАННІ НАВЫКАМ ПЕРАКЛАДУ
СТУДЭНТАЎ НЕМОЎНЫХ СПЕЦЫЯЛЬНАСЦЯЎ ВЫШЭЙШАЙ
ШКОЛЫ Ў ПРАЦЭСЕ ВЫВУЧЭННЯ АНГЛІЙСКОЙ І
ФРАНЦУЗСКОЙ МОЎ**

XXI стагоддзе стала перыядам росквіту машыннага перакладу. Адмысловыя праграмныя прадукты «Google Translate» і «ЯнДэкс Перакладчык» аднайменных пошукавых сістэм палепшылі якасць перакладу дзелавой, навуковай і публіцыстычнай тэматыкі. Аднак актуальнасць прафесіі перакладчыка застаецца нязменнай, бо на цяперашнім этапе ніводная камп'ютарная праграма не можа разумець вусную і пісьмовую мову так, як чалавек. Гэта выклікае ў нас цікаўнасць да праблемы навучання навыкам вуснага і пісьмовага перакладу [1, 60, 61].

З нашага вопыту навучання перакладчыкаў, які ўключае выкладанне дысцыплін «Пераклад» і «Спецыяльны пераклад» у Інстытуце прадпрымальніцкай дзейнасці студэнтам перакладчыцкіх спецыяльнасцяў і навучанне навыкам перакладу студэнтам розных нелінгвістычных спецыяльнасцяў БДУ і БДУІР на занятках па англійскай і французскай мовам, а таксама з вопыту практычнай дзейнасці ў якасці перакладчыка з правам натарыяльнага завярэння подпісу, мы можам вылучыць наступныя катэгорыі памылак ў пісьмовым і вусным перакладзе.

Няправільны выбар эквіваленту. На жаль, гэта памылка вельмі распаўсюджана і вельмі нагадвае машынны пераклад. Слова «рэспубліканскі» ў назвах беларускіх дзяржаўных арганізацый у большасці выпадкаў памылкова перадаюць на англійскай варыянтам «republican», які можа навесці носьбіта англійскай мовы на думку аб прыналежнасці арганізацыі Рэспубліканскай партыі, а не аб яе агульнаацыянальным узроўні дзейнасці. Таму больш адэкватным эквівалентам у гэтым кантэксце было б слова «national». А перакладаць назву «Плошча Перамогі» на англійскую як «Victory Square» няправільна па прычыне таго, што гарадская плошча круглай формы мае іншы адпаведнік: «circus». Абодва прыклады няправільнай перадачы слоў з рускай і беларускай моў на англійскую мову прыводзіў В. Сляповіч ў сваім дапаможніку па навучанню перакладу яшчэ ў пачатку 2000-х гг., а мы назіраем іх рэгулярна праз 20 год [2, 120—121].

Праблема няправільнага выбару эквіваленту ў перакладзе ляжыць у дрэнным валоданні лексікай замежнай мовы. Большасць слоў кожнай мовы маюць больш, чым адно значэнне, і перакладчыку трэба іх ведаць. Можна праводзіць практыкаванні, якія дапамагаюць пашыраць слоўнікавы запас. Яшчэ добрай дапамогай з'яўляюцца сучасныя электронныя слоўнікі, якія даюць карыстальнікам магчымасць дадаваць словы, выразы і новыя значэнні ў сваю базу. Напрыклад, для работы са студэнтамі розных спецыяльнасцяў на занятках па англійскай і французскай мовах мы знаходзім даволі карыснымі базы руска-французскага і руска-англійскага слоўнікаў і англійскага тэзаўруса электроннага рэсурса «multitran.com» і французскія энцыклапедычныя выданні «Petit Robert» і «Petit Larousse».

Яшчэ мы знайшлі карысным для трэніроўкі навыкаў перакладу выкарыстоўваць раздатачны матэрыял на двух мовах: студэнтам раздаюць тэкст адпаведнай тэматыкі на вывучаемай замежнай мове ці наадварот на роднай мове для перакладу на замежную і праз некаторы час

студэнтам даюць магчымасць праверыць свой пераклад па гатовым прафесійна выкананым варыянце перакладу. Для гэтага мы карыстаемся сайтамі, якія маюць ідэнтычныя старонкі на некалькіх мовах [3, 294]. Нарэшце, мы маем калекцыю памылковых перакладаў і даем студэнтам на іх аснове практыкаванні на выпраўленне памылак.

Памылковыя (фальшывыя) сябры перакладчыка або міжмоўныя паронімы. Гэта група памылак блізка да першай, але тут праблема караніцца не толькі ў недастатковым валоданні лексікай замежнай мовы, але і ў вонкавым падабенстве гэтай групы слоў на інтэрнацыяналізмы. Дзякуючы гэтай памылцы англійскае слова «aggressive» ўвайшло ў рускую і беларускую мовы ў выразе «агрэсіўная рэклама», пры тым, што правільна было перадаць яе словам «настойлівая».

Тут варта адрозніваць сітуацыю з міжмоўнай параніміяй ад прафесійнага жаргону і слэнгу пакалення пачатку XXI стагоддзя, дзе можа быць дапушчальным неалагізмам казаць пра «кейс» у сэнсе «выпадак» (case) ці «здымаць шорты», дзе гаворка ідзе не пра вопратку, а пра кароткія відэаролікі для хостынгаў «YouTube» ці «Tik Tok». Час пакажа наколькі замацуюцца ў рускай і беларускай мовах такія неалагізмы англійскага паходжання, як «кейс», «аб'юз» ці «фейк», таму ў перакладзе варта карыстацца імі асцярожна, у дарэчных выпадках.

А ўласна міжмоўныя паронімы трэба разбіраць на занятках, асабліва ў сітуацыях, калі правільнае разуменне слова робіцца пытаннем кампетэнтнасці спецыяліста. Напрыклад, медыку варта ведаць, што «angina» ў англійскай мове — гэта не «ангіна», а «стэнакардыя», а тэхнічнаму спецыялісту неабходна разумець, што французскае слова «plot» — гэта не «плот», які знаходзіцца вакол дома, а «кантакт» ці «заціскачка». Ізноў, акрамя тлумачэнняў выкладчыка, на дапамогу прыходзяць практыкаванні на засваенне прафесійнай лексікі і пашырэнне слоўнікавага запасу.

Граматычныя памылкі ў перакладзе. Гэта праблема амаль пераадолена ў праграмах машыннага перакладу, таму сустракаецца па-за межамі моўных заняткаў нячаста: калі спецыяліст не валодае мовай, на якую (з якой) трэба перакласці тэкст, то карыстаецца машынным перакладам, дзе верагодна будуць памылкі вышэй азначаных тыпаў, але наўрад ці будуць памылкі з граматыкай. Тым не менш, «чалавечы фактар» закранае і граматыку перакладу. Найбольш распаўсюджаныя памылкі з нашага назірання — гэта няправільнае выкарыстанне роду (напрыклад, у французскай мове «dent» («зуб») жаночага роду, а ў рускай і беларускай — мужчынскага), асаблівасцяў форм часу англійскай мовы (напрыклад, блытаніна формаў часу Present Perfect і Past Simple альбо выкарыстанне дапаможнага дзеяслова «will» у даданым сказе ўмовы, які успрымаецца носьбітам англійскай мовы як аднайменны мадальны дзеяслоў, які некалькі змяняе адценне значэння сказа) і дрэннае валоданне двукоссямі і пунктуацыяй (напрыклад, выкарыстанне коскі замест кропкі ў дзясяткавых дробах у англійскай мове ці непаслядоўнае выкарыстанне двукоссяў розных тыпаў). Зразумела, што памылкі гэтага тыпу нясуць менш шкоды, чым папярэднія дзве катэгорыі. Тым не менш, для барацьбы з такімі памылкамі неабходна звяртаць увагу на найбольш распаўсюджаныя выпадкі (як у прыкладах вышэй) і па магчымасці выконваць практыкаванні па іх выкараненню. Нават пры абмежаваным часе на вывучэнне замежнай мовы і наяўнасці іншых праблем і задач, можна планаваць час на навучанне навыкам пісьмовага і вуснага перакладу з мэтай выкаранення вышэй азначаных памылак.

Літаратура

1. Берастоўскі А. В. Праблемы перакладу з беларускай мовы / А. В. Берастоўскі. Міжкультурная камунікацыя і прафесійна арыентаванае навучанне замежным мовам. Матэрыялы VI Міжнароднай

навуковай канферэнцыі, прысвечанай 91-годдзю заснавання Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. — Мн.: «Изд. центр БГУ», 2012. — 268 с.

2. Слепович В. С. Курс перевода (английский-русский язык). Translation Course / В. С. Слепович. — Мн.: «ТетраСистемс», 2001. — 272 с.

3. Berestovski A. V. Web sites as a source of translation handouts for language students / A. V. Berestovski/. Наука — образованию, производству, экономике. Материалы восьмой МНТК. — Мн.: БНТУ, 2009. — 294 с.